

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning.....	4
2.	Bygningsmæssige forhold mv.	5
2.1.	Generelt.....	5
2.2.	Belægsafdelingerne.....	7
2.2.1.	Stuerne	7
2.2.2.	Fælles opholdsstuer mv.....	9
2.2.3.	Toiletter og badeforhold	10
2.2.4.	Køkkener	11
2.3.	Øvrige rum mv.....	12
2.3.1.	Observationscelle mv.	12
2.3.2.	Besøgsrum.....	15
2.3.3.	Bibliotek	15
2.3.4.	Undervisningslokaler	16
2.3.5.	Fritidsfaciliteter	17
2.4.	Arbejdspladser	18
3.	Arbejde, fritid, undervisning	19
3.1.	Arbejde.....	19
3.2.	Fritid.....	22
3.3.	Undervisning	23
4.	Lægebetjening mv.	25

5.	Belæg	27
	5.1. Sammensætning	27
	5.2. Stærke/svage indsatte	27
6.	Andre forhold	28
	6.1. Forplejning, købmandsbutikken	28
	6.2. Euforiserende stoffer mv.	30
	6.3. Overbelægning	31
	6.4. Udsugning og ventilation i værkstederne	33
	6.5. Besøgsudgange	34
	6.6. Talsmandsordningen	35
	6.7. Adgang til udendørsarealerne på den halvåbne afdeling	35
	6.8. Åbne døre om natten på den halvåbne afdeling	36
7.	Samtaler med indsatte	37
8.	Gennemgang af rapporter	37
	8.1. Anvendelse af håndjern	38
	8.1.1.	38
	8.1.2.	38
	8.1.3.	38
	8.1.4.	39
	8.1.5.	40
	8.1.6.	41
	8.1.7.	42
	8.2. Magtanvendelse	43
	8.2.1.	43
	8.2.2.	44
	8.2.3.	46
	8.2.4.	47
	8.2.5.	50

8.3. Anbringelse i enrum	50
8.3.1.	51
8.3.2.	51
8.3.3.	52
8.3.4.	52
8.3.5.	53
8.3.6.	53
8.3.7.	54
8.3.7.1.	54
8.3.7.2.	56
8.3.8.	59
8.3.9.	59
8.3.10.	60
8.3.11.	60
8.3.12.	61
9. Opfølgning	62
10. Underretning	62

1. Indledning

Den 1. januar 1997 trådte lov nr. 473 af 12. juni 1996 om Folketingets Ombudsmand i kraft. I bemærkningerne til lovforslagets § 18 blev det forudsat at ombudsmanden foretager systematiske inspektioner af fængsler til opfyldelse af en anbefaling fra Den Europæiske Komité vedrørende forebyggelse af tortur og anden umenneskelig behandling eller straf.

Som et led i inspektionsvirksomheden foretog jeg og tre af embedets øvrige medarbejdere den 7. juni 1999 inspektion af Statsfængslet Møgelkær. Til stede under inspektionen var bl.a. fængselsinspektør Anne Marie Heckscher, ledende overvagtimester Erik Sørensen, fængselsforvalter Carsten Dyrekilde, undervisningsleder Ove Bjerg og forsorgsleder Finn Skovdal.

Ombudsmanden har en gang tidligere - i 1982 - foretaget inspektion af Statsfængslet Møgelkær.

Inspektionen den 7. juni 1999 bestod af en indledende samtale med ledelsen, samtale med samarbejdsudvalget, samtaler med de indsattes talsmænd på henholdsvis de åbne afdelinger og den halvåbne afdeling, rundgang i fængslet og en afsluttende samtale med ledelsen. Jeg havde desuden samtale med fire indsatte som havde anmodet herom; tre af disse modtog efterfølgende særskilte breve om behandlingen af de klagepunkter som de havde fremført.

I forbindelse med inspektionen anmodede jeg om rapportmateriale til gennemgang, jf. nærmere punkt 8 nedenfor.

I tilslutning til inspektionen udarbejdede jeg

- et notat om iagttagelser under rundgangen i fængslet,
- et referat af 15. juni 1999 af det indledende møde med ledelsen,
- et referat af 15. juni 1995 af samtalen med samarbejdsudvalget,
- to referater af 10. og 14. juni 1999 af samtalerne med afdelingernes talsmænd og ledelsens bemærkninger hertil under det afsluttende møde.

Med brev af 5. juli 1999 sendte jeg det nævnte materiale til fængslet idet jeg bad om at modtage eventuelle bemærkninger eller rettelser inden en måned. Referat af samtalerne med talsmændene blev samme dag sendt til en af talsmændene fra henholdsvis de åbne og halvåbne afdelinger med en tilsvarende anmodning. Jeg modtog herefter ved brev af 12. august 1999 fængslets bemærkninger som er indarbejdet i rapporten.

Denne rapport har i en foreløbig udgave været sendt til Statsfængslet Møgelkær og Direktoratet for Kriminalforsorgen til eventuelle bemærkninger om faktiske forhold som den foreløbige rapport måtte give anledning til.

Fængslet er i brev af 3. marts 2000 fremkommet med nogle bemærkninger der er indarbejdet i rapporten.

2. Bygningsmæssige forhold mv.

2.1. Generelt

Statsfængslet Møgelkær er et åbent statsfængsel beliggende ca. 12 km sydøst for Horsens.

Statsfængslet er beliggende i den tidligere hovedgård "Møgelkær"s bygninger og blev taget i brug af fængselsvæsenet i 1945. Afdeling K-L (den halvåbne afdeling) ligger dog i en bygning fra 1972 med senere tilbygning.

Fængslet har en kapacitet på 126 pladser fordelt på fire enheder der hver består af to afdelinger (A-B, C-D, G-H og K-L). 30 af pladserne udgøres af den halvåbne afdeling K-L. Alle de indsatte er mandlige fængselsafsonere.

Direktoratet for Kriminalforsorgen og Forsvarets Bygningstjeneste har i 1998 udarbejdet en bygningsanalyse med det formål at vurdere kriminalforsorgens anlægsbehov og behov for reovering af eksisterende anstalter. Analysen indeholder en kortlægning og vurdering af de eksisterende anstalter med hensyn til placering, størrelse, sikkerhedsmæssige forhold, bygningsstandard, vedligeholdelsesstandard, indretning og fleksibilitet mv.

Om Statsfængslet Møgelkær er der i bygningsanalysens afsnit B 11 b om de åbne fængslers forslag til vedligeholdelse, forbedringer og nybygninger samt direktoratets/Justitsministeriets tilsynsførende arkitekts vurdering heraf anført følgende (analysens side 63-64):

"Fængslet, der generelt er i god stand, har oplyst, at der skal udskiftes vinduer, reoveres tage, facader og asfaltbelægning for ca. 1,5 mio. kr.

Fængslet har opgjort det samlede behov for forbedringer af de tekniske anlæg til ca. 3,5 mio. kr. Beløbet dækker navnlig udbygning af CTS-anlæg samt udskiftning af varmerør. Der skal desuden installeres brandalarmer, cellekald og terrænbelysning. Rensningsanlæg, vandledninger m.v. skal reoveres. Udgifterne til udskiftning af vinduer og nye køkkener i lejeboliger samt ombygning og modernisering af fængslets butik beløber sig til ca. 300.000 kr. Den indvendige vedligeholdelse beløber sig til ca. 1 mio. kr. og omfatter bl.a. reovering af gymnastiksal m.v. Herudover skal der gennemføres reoveringer mv. af forskellige bygninger, herunder hovedbygning, afdeling A, projektskolen, vagtbygning og montageværksted samt gennemførelse af energibesparende foranstaltninger i fængslets snedkeri. I alt beløber disse arbejder sig til ca. 3,8 mio. kr. Forbedring af personalets lokaleforhold, bl.a. nye kontorer samt reovering af personalekøkken og mødesal, beløber sig til skønsmæssigt godt 100.000 kr.

Fængslet har fremsat ønsker om større projekter for ca. 3 mio. kr. Beløbet omfatter bl.a. en ny sportshal.

Samlet vurderes udgiften til vedligeholdelse at være **ca. 10,5 mio. kr.** Fængslets stand kan betegnes som bedre, og samlet vurderes udgiften til opretning at være **ca. 25 mio. kr.** Forbedringer udgør **ca. 3 mio. kr.**"

Bygningstjenesten har generelt foreslået at der udarbejdes individuelle vedligeholdelsesplaner og konkrete investeringsplaner eller alternativt et beslutningsgrundlag i form af en række fremtidsscenerier, jf. analysens side 73 med henvisning.

Kriminalforsorgen har på baggrund af resultaterne i bygningsanalysen udarbejdet en langsigtet plan (25 års plan) for nybygning og modernisering af bygningsmassen og under hensyn til prioriteringen heri en fem års investeringsplan, jf. side 83 ff. Statsfængslet Møgelkær er ikke specifikt nævnt heri.

Jeg beder direktoratet om at redegøre for hvilke foranstaltninger (anlæg, reovering, moderniseringer) der ventes iværksat på baggrund af bygningsanalysen for så vidt angår Statsfængslet Møgelkær. Jeg beder endvidere om oplysning om hvornår foranstaltningerne forventes gennemført.

2.2. Belægsafdelingerne

2.2.1. Stuerne

Fængslet har i alt 126 stuer fordelt på de 8 afdelinger (fire enheder). Alle stuer er enestuer, og stuerne i alle afdelinger er stort set ens møbleret og stort set lige store (ca. 10 m²).

På den halvåbne afdeling K-L er der i alt 30 stuer, 15 stuer i hver sin ende af en lang gang.

De indsatte har egen nøgle til at låse døren til deres stue efter sig (på ydersiden). Der er herudover særskilt lås på døren til personalets brug ved de indsattes afmønstring til egen stue.

Der er cellekald på samtlige stuer.

Alle stuerne har eget køleskab.

Efter mit valg besigtigede vi stue nr. 6. Der var gardiner og persienner for vinduerne. Der var gulvtæppe på gulvet. Stuen var desuden udstyret med en reol, et klædeskab, et bord og en briks med skuffe og en opslagstavle over. Der var en lampe i loftet. Derudover var der en håndvask med koldt og varmt vand samt et spejl og en hylde over. Der var desuden TV og radio.

Efter mit valg besigtigede vi endvidere stue nr. 11. Den stod tom. Den var i alt væsentligt indrettet på samme måde som stue nr. 6. Et af vinduerne var itu.

På afdeling A er der 15 stuer.

Efter mit valg besigtigede vi stue nr. 4 som var noget nedslidt. Stuen var indrettet med en seng, et bord, et skab og et klædeskab. Der var desuden en stol og et lille køleskab. Gardinerne var slidte. Det blev oplyst at de indsatte på afdeling A typisk afsoner meget korte domme.

På afdeling H er der 19 stuer.

På denne afdeling besigtigede vi to stuer efter mit valg. Den første stue, stue nr. 13, er ca. 3x3 m. Stuen var indrettet stort set som de øvrige stuer: Der var et vindue, en seng, to borde og en stol. Der var endvidere et køleskab samt en håndvask med koldt og varmt vand med et spejl over. Desuden var stuen indrettet med et billede på væggen, TV, videomaskine og et stereoanlæg.

Stue nr. 9 er en smule større end de andre, ca. 4x4 m. Den er indrettet på samme måde som stue nr. 13, bortset fra at der i denne stue er to vinduer.

Der var også et skab, en lampe og en opslagstavle. Derudover var stuen udstyret med computer, telefon, TV og et stereoanlæg.

2.2.2. Fælles opholdsstuer mv.

Gangarealerne i statsfængslet er overalt i pæn stand med pænt malede vægge i forskellige farver.

På afdeling K-L er der to fritidsrum: en opholdsstue og et lokale til fritidsaktiviteter.

I opholdsstuen var der to store borde, et mindre bord og nogle slidte stole. Der var desuden TV og videomaskine. Lokalet var indrettet med pæne pottedplanter. Fra opholdsstuen er der udgang til en terrasse.

I lokalet som er indrettet til fritidsaktiviteter, var der et bordtennisbord og en darts-kive med en pointtavle hængende ved siden af på væggen.

Begge lokaler fremstod pæne og hyggelige.

På afdeling A er der ligeledes to opholdsrum. Det ene er indrettet med mange borde med stole, et TV. Der var mange spil. Der var et meget stort vægmaleri på den ene endevæg i lokalet.

I det andet, mindre, opholdsrum var der et bordtennisbord. Der var også her TV og adgang til forskellige spil samt en darts-kive med tilhørende tavle hængende på væggen.

Begge lokaler fremstod i nogenlunde pæn stand, omend inventaret var noget slidt.

På afdeling B så jeg yderligere et fritidsrum hvor der bl.a. var et billardbord. Også dette lokale fremstod nogenlunde pænt og hyggeligt.

Opholdsrummet på afdeling H inddrages til belægsstue når der er pladmangel. På tidspunktet for inspektionen var der således tre redte senge i lokalet foruden en seng stillet op ad væggen. Hver seng havde et tilhørende skab. Der var et billardbord i midten af lokalet, borde, stole, et køleskab og lamper. Der er vinduer langs den ene side af lokalet. Lokalet var aflåst. I stedet for opholdsstuen anvender de indsatte tilsyneladende TV-hjørnet i køkkenet til opholdsrum.

Vedrørende spørgsmålet om inddragelse af opholdsrum til belægsstuer i tilfælde af overbelægning, henviser jeg til det jeg har anført nedenfor under pkt. 6.3.

2.2.3. Toiletter og badeforhold

Der er toilet på alle gangene.

På afdeling K-L var toiletterne pæne og vedligeholdte. De er indrettet med et forrum med to døre med et toilet bag hver dør. I rummet foran er der en vask med koldt og varmt vand og et spejl over. Der var placeret rensesvæske på toilettet, men der var ikke opsat nogen vejledning i brugen af rensesvæske.

Baderummet er indrettet med to bade, en vaskemaskine og en tørretumbler. Der var rengøringsmidler til fri afbenyttelse.

Toilet og bad på afdeling A var ligeledes pænt og rent. Rummet er indrettet med tre vaske med koldt og varmt vand med spejle over. Der er to brusere med forhæng foran. Desuden er der to toiletter. Der var ingen rensesvæske på dette toilet.

Det er en fejl at der ikke var adgang til rensvæske på toilettet på afdeling A. Jeg henviser til Direktoratet for Kriminalforsorgens rundskrivelse af 23. september 1996 om forsøg med rensmiddel til forebyggelse af HIV/AIDS. Det fremgår af rundskrivelsens punkt 3 at rensvæske (og vejledning om anvendelsen heraf) bør stilles frit tilgængeligt for de indsatte på steder hvor fremstilling af en opløsning bestående af Klorin og vand kan foregå ubemærket, f.eks. på bade-/toiletrum. Jeg går ud fra at der nu i fornødent omfang er placeret rensvæske og vejledning i anvendelsen heraf f.eks. på bade-/toiletrum.

Inventaret på toiletter og bad på afdeling B er som beskrevet ovenfor.

På afdeling G-H er der et stort toilet-/vaskerum. Det er indrettet med fire toiletter, vaske med varmt og koldt vand og spejle over. Desuden var der en vaskemaskine og en tørretumbler.

Jeg så desuden toilet- og baderum i vagtbygningen og skolebygningen.

Alle toiletter, baderum og vaskerum fremtrådte pæne og rengjorte og giver mig ikke anledning til bemærkninger.

2.2.4. Køkkener

På afdeling K-L er der på hver afdeling et stort køkken. Det køkken jeg så, var på tidspunktet for inspektionen nydeligt rengjort og opryddet. Det er indrettet med mange skabe langs den ene side, køkkenvask, to komfurer, en opvaskemaskine og to køleskabe. Spiseafdelingen ligger nogle trin ned fra selve køkkenet. Det er indrettet med 3 borde langs vinduerne ud mod grønne arealer. Lokalet er nydeligt holdt med billeder på væggen.

Køkkenet i afdeling A fremstod ligeledes ryddet og pænt. Det er indrettet med to godt brugte komfurer, en opvaskemaskine, en køkkenvask, et køleskab, en emhætte, en stor fryser og skabe langs væggen. Der er en spiseafdeling i forbindelse med køkkenet. Spiseafdelingen er indrettet med tre spiseborde med stole og et dartspil.

På afdeling H er køkkenet indrettet stort set på samme måde som de andre køkkener. Der er skabe langs væggen, en køkkenvask, to komfurer, en opvaskemaskine, en emhætte og en microovn. Der var også her en spiseafdeling med borde og stole, og et hjørne af lokalet var indrettet til TV-hjørne. Dette rum fremstod meget pænt og forholdsvist nyistandsat.

I skolebygningen var der et lille køkken med skabe, en vask med koldt og varmt vand, et køleskab, et bord og en kaffemaskine.

Køkkenfaciliteterne giver mig ikke anledning til bemærkninger.

2.3. Øvrige rum mv.

2.3.1. Observationscelle mv.

I vagtbygningen er der tre særlige celler.

En af cellerne er efter det oplyste midlertidigt godkendt som observationscelle. Det blev oplyst at fængslet normalt benytter sig af observationscellen i Statsfængslet i Horsens, og at fængslets egen observationscelle således kun anvendes kortvarigt indtil den pågældende indsatte kan overføres til Statsfængslet i Horsens.

Cellen anvendes endvidere til foreløbig anbringelse af indsatte som afventer overførsel til sikringscelle eller til fortsat afsoning i anden anstalt.

Cellen var alene møbleret med en seng og en lille væghængt bordplade. Det blev oplyst at cellen normalt også er møbleret med en stol og en affaldsspand der kan fjernes hvis den indsatte er voldsom. Der er cellekald. Indkigget i døren var beskadiget.

Det fremgår af § 20, stk. 1, i Direktoratet for Kriminalforsorgens cirkulære af 27. maj 1994 om anvendelse af observationscelle, sikringscelle, fiksering mv. i Kriminalforsorgens anstalter og arresthusene at såfremt betingelserne for anbringelse i sikringscelle foreligger, men en sådan celle ikke er til rådighed, kan anbringelse midlertidigt ske i en celle, hvorfra inventaret er fjernet, eller andet opholdsrum.

Jeg har på den baggrund ikke grundlag for at foretage mere i anledning af fængslets anvendelse af cellen til midlertidige anbringelser mens den pågældende afventer overførsel til sikringscelle i en anden institution.

Jeg beder fængslet om at fremsende kopi af rapporter vedrørende de fem seneste anbringelser af den art i cellen. Jeg beder om også at modtage kopi af observationsskemaer vedrørende tilsyn med den anbragte og underretning om hvorvidt den indsatte i de enkelte tilfælde rent faktisk blev overført til en institution hvor den pågældende kunne anbringes i sikringscelle. Jeg henviser til § 23, stk. 1 – 3, i det ovenfor nævnte cirkulære.

Vedrørende anvendelse af cellen som observationscelle bemærker jeg at det fremgår af Direktoratet for Kriminalforsorgens skrivelse også af 27. maj 1994 vedrørende nye regler om anvendelse af observationscelle, sikringscelle, fiksering mv., punkt 1, at

”Når de planlagte sikrings- og observationsceller er indrettet, må der ikke uden direktoratets godkendelse anvendes andre celler end almindelige celler, inklusiv isolationsceller mv., samt observationsceller og sikringsceller i standardiseret indretning. ...”

Det er således forudsat at direktoratet kan godkende at andre celler end de planlagte (sikrings- og) observationsceller anvendes som sådan.

Jeg går ud fra at fængslets oplysning om at cellen er midlertidigt godkendt som observationscelle indebærer at Direktoratet for Kriminalforsorgen har godkendt cellen til brug som observationscelle. Jeg beder fængslet om i givet fald at bekræfte denne antagelse. Hvis der foreligger en skriftlig godkendelse fra direktoratet, beder jeg om at modtage en kopi heraf.

Det fremgår af cirkulæret om anvendelse af observationscelle mv., § 7, at celler der er indrettet og godkendt som observationsceller, ikke må anvendes til andet formål medmindre der foreligger ganske særlige omstændigheder.

Fængselsledelsen har oplyst at cellen – udover kortvarig anvendelse som sikrings- og observationscelle – anvendes til foreløbig anbringelse af indsatte som afventer overførsel til fortsat afsoning i anden anstalt. Jeg forstår dette siden at cellen i disse tilfælde anvendes til anbringelse af indsatte i situationer hvor betingelserne for anbringelse i sikrings- og observationscelle ikke er opfyldt.

Jeg beder fængslet og Direktoratet for Kriminalforsorgen om nærmere oplysninger om hvorvidt denne anvendelse af cellen er i overensstemmelse med § 7 i cirkulæret om anvendelse af observationscelle mv.

Jeg beder om fængslets og Direktoratet for Kriminalforsorgens bemærkninger til hvordan den beskrevne anvendelse af cellen som både sikringscelle og observationscelle stemmer overens med denne bestemmelse.

De to andre celler på den samme gang i vagtbygningen anvendes efter det oplyste som forhørsceller, til foreløbigt enrumsanbringelse og til arbejdsvægrende indsatte; under arbejdsvægring opholder den indsatte sig i cellen for åben dør, men har ikke tilladelse til at forlade cellen.

Disse celler var møbleret med løse senge, væghængt bord og en træstol.

Alle tre celler har tremmer for vinduerne.

Vedrørende anvendelsen af to af cellerne i forbindelse med arbejdsvægring henviser jeg til punkt 3.1. nedenfor.

2.3.2. Besøgsrum

Fængslet har ingen egentlige besøgsrum da besøg gennemføres på de indsattes stuer og på de udendørs arealer.

Besøg kan finde sted på lørdage fra kl.9.30 til kl.16.00 og på søn- og helligdage fra kl.9.30 til kl.16.30.

2.3.3. Bibliotek

Biblioteket er beliggende i fritidscentret på 1. sal over maskinværkstedet. Det er placeret bag glasvægge i forbindelse med et opholdsrum. Biblioteket gav indtryk af at være velforsynet med bøger.

2.3.4. Undervisningslokaler

Skolen ligger i en separat bygning opført i midten af 1940'erne. I skolen er der plads til ca. otte indsatte.

Der er bl.a. et mødelokale, der bliver brugt til samling af eleverne om morgenen. Det er indrettet med en tavle for enden af lokalet og et skrivebord. Bordene var opstillet i hesteskoform med tilhørende stole. Der var desuden et skab og billeder på væggen.

Der er endvidere et stort fælleslokale med borde, stole og to transportable tavler i hver ende. Én af tavlerne bliver brugt som skillevæg. Der er desuden fire computere.

Skolen har herudover tre studieceller der er indrettet med computer og en hylde med bøger på. De tre studieceller er ens.

I undervisningsområdet er der et thekøkken.

Endelig er der et lærerkontor. Det er indrettet med tre arbejdspladser. Kontoret ligger bl.a. inde med uddannelsesbrochurer til brug for de indsatte, ligesom man råder over en computer, hvor der er mulighed for de indsatte kan søge information om uddannelser, uddannelsessteder, varighed o.s.v. Denne facilitet bliver efter det oplyste jævnligt brugt af de indsatte, dog kun under tilstedeværelse af en lærer.

Afdeling K-L har en separat skolestue. Her undervises op til fem elever ad gangen. Skolestuen var veludstyret med bl.a. computere og et større mødebord i midten af lokalet.

Undervisningsfaciliteterne giver mig ikke anledning til bemærkninger.

2.3.5. Fritidsfaciliteter

På 1. sal over maskinværkstedet er der indrettet et fritidscenter. Der er i den ene ende indrettet et motionsrum i et forholdsvis stort rum. Motionsrummet har spejle på den ene væg, en radio, en brandslange og en opslagstavle med vejledning i brug af maskinerne. Af udstyr er der slidte bænke, træningsmaskiner, vægte, en ribbe og cykler med slidt og hullet sadelbetræk. Rummet bærer i det hele taget præg af flittig brug.

Det blev oplyst at der altid er tilsyn med motionsrummet af en fængselsfunktionær, når der ikke i øvrigt er en fængselsfunktionær til stede sammen med de indsatte. Der er ikke noget "loft" for antallet af samtidige brugere.

Fra motionsrummet er der en trappe der fører op til opholdsrummet i tilknytning til biblioteket.

I fritidscentret er der en række mindre værksteder. Vi besøgte først husflidsbutikken hvor funktionærer sælger hobbymaterialer m.m. til de indsatte som herefter kan anvende disse i hobbyaktiviteterne. Butikken var møbleret med nogle reoler med forskellige lædervarer og en skranke.

Der er desuden et "fiskeværksted" til bl.a. fluebinderi.

Ved siden af dette lokale ligger et mindre keramikværksted. Der er nogle skabe med lås på, 2 keramikborde med drejeskive, to ovne og nogle reoler til tørring af keramiktingene.

Bag keramikværkstedet er der et træværksted. De farlige redskaber opbevares i et aflåst skab. Desuden er der værktøj, maskiner og en bæk.

Omkring fængslets bygninger er der arealer med græsplæne, bede og stier.

Et større areal er udlagt til boldbane, og for enden af dette areal er indrettet en legeplads med gyngestativ, en sandkasse, to mindre legehuse, en basketball-bane på fliser, en volleyball-bane, bænke mv. Arealet ligger ved en lille skov.

Også i tilknytning til afdeling K-L findes der en pænt stor græsplæne.

Udstyret i motionsrummet var som nævnt noget slidt. De øvrige fritidsfaciliteter fremstod derimod i pæn stand, og udendørsområderne gjorde et godt indtryk. Fritidsfaciliteterne giver mig ikke anledning til yderligere bemærkninger.

2.4. Arbejdspladser

Fængslet driver et større snedkerværksted som fremstiller bl.a. reoler og celleinventar. Værkstedet er indrettet med maskiner og en mængde træ på paller. I forbindelse med værkstedet ligger et opbevaringsrum også med træ på paller, og bagved ligger et depot. Derudover er der et lakeringsrum med et tørrerum bagved. I lakeringsrummet var der en meget kraftig lugt. Bagved er der et samlerum med store skabe og reoler.

Montageværkstedet er beliggende i en nyere bygning med to store værkstedslokaler og et kontor til værkmesteren og et lille lager på 1. sal under taget i den ene ende. I lokalet er der paller med clips og et stort samlebord til mindre "samleting". De indsatte er således bl.a. beskæftiget med at pakke clips ned i mindre bægre.

På maskinværkstedet bliver der bl.a. fremstillet vogne til postvæsenet samt tremmer og døre mv. til arresthusgårde. Værkstedet er en større fabrikslignende hal

med maskiner, svejseapparater mv. Der er desuden to små kontorer i hjørnerne af lokalet. En del af maskinerne er forsynet med udsugning.

Vedrørende udsugning i lakeringsrummet i snedkerværkstedet og i maskinværkstedet henviser jeg til punkt 6.4. nedenfor.

Værkstederne virkede velindrettede og rummelige og giver mig ikke anledning til yderligere bemærkninger.

3. Arbejde, fritid, undervisning

3.1. Arbejde

Ledelsen oplyste at beskæftigelsen af de indsatte organiseres efter en beskæftigelsesplan godkendt af Direktoratet for Kriminalforsorgen. Beskæftigelsesplanen er opdelt i to afsnit, økonomidriften og arbejdsdriften:

Økonomidriften omfatter bl.a. den bygningsmæssige vedligeholdelse. Fængselsforvalteren oplyste at murer-, maler- og tømrerarbejdet kan beskæftige op til 12 indsatte. Herudover består økonomidriften af et rengøringshold der varetager renholdelsen af dels fællesarealer, dels afdelingerne (gangmandsfunktioner). Desuden kan park- og anlægsafdelingen beskæftige ca. 12 indsatte.

Arbejdsdriften udgør anstaltens momsregistrerede virksomhed. Kunderne til denne del af beskæftigelsen er typisk private, dog fremstilles der også møbler til statslige institutioner.

Anstaltens snedkeri kan beskæftige 19 indsatte der fremstiller reoler.

Maskinværkstedet har op til 15 indsatte beskæftiget. Maskinværkstedet er godkendt til uddannelse af lærlinge.

Beskæftigelsen af de indsatte der afsoner på den halvåbne afdeling, foregår på montageværkstedet. Der arbejdes her inden for flere fagområder såsom småfag og træindustri. På tidspunktet for inspektionen blev der bl.a. fremstillet små trapper til campingvogne.

Anstaltens produktionsskole henvender sig til de svagere indsatte, herunder også de fysiske svagere. Produktionsskolen har ikke et tilsvarende højt præstationskrav som de øvrige arbejdspladser. Der arbejdes primært med projekter og planlægning af opkvalificerende aktiviteter.

Som udgangspunkt vederlægges arbejdet med timeløn. Akkord anvendes kun i montageværkstedet. Dog giver bonusordninger mulighed for at opnå en højere løn i situationer hvor det er aftalt at et antal enheder skal opfyldes på en bestemt tid, og dette faktisk sker på kortere tid. Bonustillæg udbetales afhængig af arbejdets karakter i overensstemmelse med Direktoratet for Kriminalforsorgens cirkulære om arbejdstid og arbejdspenge mv.

Alle indsatte deltager i en samtale inden tre dage efter indsættelsen. Under samtalen afdækkes den pågældendes ønske om beskæftigelse under afsoningen. Dette har medført at langt de fleste indsatte forbliver på det arbejdssted hvor de i første omgang bliver beskæftiget.

Vedrørende førtidspensionisters beskæftigelse blev det oplyst at førtidspensionister som udgangspunkt arbejder på lige fod med andre indsatte, dog således at pensionister tilbydes arbejde som de menes at kunne magte. Hvis en førtidspensionist viser sig ude af stand til at overkomme et arbejde, vil den pågældende dog blive sygemeldt.

Der er efter det oplyste generelt sjældent klager over arbejdet, men der er mulighed for at bliver flyttet til anden beskæftigelse ved at aflevere en flytteseddel til arbejdslederen det pågældende arbejdssted. Der er få egentlige arbejdsvægringer - de indsatte foretrækker at blive sygemeldt.

Sygemeldinger foretages af anstaltens sygeplejerske. Under sygemelding skal den pågældende befinde sig på sin stue på afdelingen.

Ved arbejdsvægning bliver den indsatte pålagt i arbejdstiden at tage ophold i en af de to forhørsceller i isolationsafdelingen. Der er ikke tale om egentlige enrumsanbringelser; anbringelsen sker for åben dør, dog uden at den indsatte har tilladelse til at forlade cellen, og de indsatte bliver sendt ud så snart de ønsker at arbejde idet formålet med anbringelsen i isolationsafdelingen er at flytte de indsatte fra hjemmeafdelingen hvor der som udgangspunkt ikke skal være indsatte i arbejdstiden, og at motivere de indsatte til at arbejde.

Efter §§ 13 – 15 i Direktoratet for Kriminalforsorgens cirkulære af 28. september 1992 om arbejdstid og arbejdspenge samt ydelser til kost og selvforvaltning til indsatte i kriminalforsorgen er reaktionerne ved tilsidesættelse af beskæftigelsespligten løntræk, bortvisning, bøde, henvisning til anden beskæftigelse og bortfald af tillæg. Udover de i §§ 13, 14 og 15 nævnte reaktioner kan der i gentagne tilfælde af tilsidesættelse af beskæftigelsespligten træffes beslutning om enrumsanbringelse i henhold til gældende regler herom, jf. cirkulærets § 16.

Ifølge direktoratets vejledning af 28. september 1992 om cirkulæret beror det på den enkelte institutions interne regler, hvor den indsatte i arbejdstiden skal opholde sig, så længe vedkommende tilsidesætter beskæftigelsespligten.

De mulige reaktioner ved tilsidesættelse af beskæftigelsespligten er efter cirkulæret af 28. september 1992 løntræk, bortvisning, bøde, henvisning til anden beskæftigelse og bortfald af tillæg. I gentagne tilfælde af tilsidesættelse af beskæftigelsespligten kan der ske enrumsanbringelse.

Jeg må forstå direktoratets vejledning af 28. september 1992 om institutionens beslutning om hvor den beskæftigelsesvægrende skal opholde sig som sigtende til en praktisk foranstaltning og ikke (også) til en form for sanktion som der efter min opfattelse udtømmende er gjort op med i cirkulæret af 28. september 1992.

Jeg beder Direktoratet for Kriminalforsorgen om at udtale sig om den fremgangsmåde der anvendes af Statsfængslet Møgelkær.

3.2. Fritid

Foruden den "bundne" fritid (madlavning, indkøb osv.) er der mulighed for at tilbringe fritiden i fritidscentret med bl.a. motionstræning eller aktiviteter i hobbyværkstederne, jf. også det ovenfor anførte om fritidsfaciliteter og bibliotek.

Åbningstiden er på hverdage fra kl.16.00 til kl.20.00. På lørdage er åbningstiden i fritidscentret kl.14.15 til kl.20.00, og om søndagen fra kl.14.15 til kl.17.00. Motionsrummet har efter det oplyste betydelig længere åbningstid.

Biblioteket har åbent hver tirsdag fra kl.18.00 til kl.18.45.

Aktiviteter uden for fængslet – det kan f.eks. være fisketure, fodbold, svømning, bowling eller lignende – kræver forudgående tilmelding af den indsatte.

Talsmændene for de åbne afdelinger gav udtryk for at fritidsaktiviteterne fungerer tilfredsstillende, hvorimod talsmændene for de halvåbne afdelinger klagede over at aktiviteter i nogle tilfælde aflyses med meget kort varsel og ofte uden begrundelse. Talsmændene henviste i den forbindelse særligt til udflugtsaktiviteter.

Forelagt denne klage erklærede ledelsen sig enig i at aflysninger og begrundelser herfor skal meddeles til de indsatte så tidligt som muligt. Ledelsen mente i øvrigt

ikke at aflysninger finder sted så ofte som det tidligere har været tilfældet. Aflysningerne sker ofte på grund af manglende ekstra personaleressourcer i tilfælde af sygdom blandt personalet, pludseligt opståede behov for kørsler med indsatte eller lignende.

Det er naturligvis uheldigt hvis arrangementer for de indsatte aflyses med kort varsel og eventuelt uden begrundelse. Jeg forstod under inspektionen på ledelsen at personalet nu er meget opmærksom på problemet og bestræber sig på at informere de indsatte så snart aflysninger eller ændringer af planer indtræder. Jeg foretager mig derfor ikke mere vedrørende spørgsmålet.

3.3. Undervisning

Om uddannelse og undervisning oplyste fængselsledelsen at en ret stor del af de indsatte ønsker at modtage undervisning. Anstaltens dagskole har otte pladser og underviser typisk i dansk og matematik på folkeskoleniveau op til 10. klasse. Undervisningen er i det hele taget koncentreret om de fem emner læsning, skrivning, matematik, fremmedsprog og informationsteknologi. Undervisningsformen er praktisk anlagt, og man forsøger at "flytte lærerrollen" således at de indsatte får ansvar for egen læring.

Udover den almindelige dagskole er der skole i den halvåbne afdeling med fem pladser. Anstaltens to fuldtidsansatte lærere åbner hver sin skole og bytter herefter i formiddagens løb.

Undervisning finder sted i tidsrummet fra kl. 7.30-12.00. Resten af tiden forudsættes brugt til forberedelse og selvstudium.

Indsatte der modtager undervisning, aflønnes med almindelig timeløn og mister ikke eventuelle tillæg ved at flytte til undervisning fra arbejde.

Der er som regel otte til ti indsatte der modtager undervisning uden for anstalten. Der kan være tale om undervisning på teknisk skole, AMU-centre eller VUC-centre.

Undervisningsleder Ove Bjerg oplyste videre at de to lærere ikke er i stand til fuldt ud at imødekomme behovet for specialundervisning hvorfor der til stadighed er 6-7 indsatte på venteliste til denne undervisning. Ventelisten kan "brydes" af indsatte for hvem der allerede er fastlagt en handleplan eller hvor der foreligger andre særlige forhold. Det medfører at tiden på venteliste for andre indsatte kan blive på op til ½ år.

Også talsmændene for de åbne afdelinger anførte over for mig at specialundervisningen til ord- og talblinde er utilstrækkelig, og talsmændene nævnte i den forbindelse en konkret sag.

På min forespørgsel oplyste undervisningslederen at et edb-program til undervisning af ordblinde ville være meget nyttigt. Programmet er imidlertid ret kostbart.

Jeg beder oplyst om der er foretaget videre vedrørende specialundervisning til ord- og talblinde.

Talsmændene udtalte endvidere at det ikke bliver taget alvorligt når en indsat er i et uddannelsesforløb. Talsmændene anførte at en indsat således ikke burde flyttes når den pågældende har en praktikplads på hånden. Talsmændene gjorde desuden gældende at ledelsen burde udvise større fleksibilitet ved tilladelse til frigang.

Endelig fandt talsmændene det utilfredsstillende at der ikke bliver givet tilladelse til deltagelse i kurser der ligger i naturlig forlængelse af tidligere bevilgede kurser.

(Som eksempel nævntes det at en indsat der havde frigang til et stillads-arbejderkursus herefter ikke havde fået et nødvendigt kørekortkursus).

Ledelsen oplyste under den afsluttende samtale at der bestemt ikke stilles hindringer i vejen hvis en indsat overflyttes med henblik på frigang til uddannelse.

Der kan dog i enkelttilfælde være konkrete forhold der tilsiger at frigang skal nægtes. Ledelsen kunne i øvrigt ikke genkende problemet og ville bede talsmændene om nærmere at konkretisere hvilke situationer der tænkes på.

Vedrørende bevilling af kurser erklærede ledelsen sig principielt enig i at det ikke er hensigtsmæssigt at undlade at følge op på et kursusforløb medmindre der er særlige, konkrete grunde til det.

Det oplyste vedrørende arbejde, fritid og undervisning giver mig ikke anledning til yderligere bemærkninger.

4. Lægebetjening mv.

Fængselslægen har konsultationstid tirsdag formiddag, og sygeplejersken har normalt træffetid mandag og tirsdag kl.7.30–kl.15.00 og onsdag, torsdag og fredag kl.7.30 – kl.14.00.

Fremstilling for lægen eller sygeplejersken sker efter forudgående meddelelse til afdelingspersonalet.

Metadon gives i lægeværelset kl.7.30 på hverdage og i tidsrummet kl. 8.45 – kl. 9.00 på lørdage og søn- og helligdage.

Der er ikke knyttet fast psykolog til fængslet, men der er tilknyttet psykiater to timer om ugen.

Talsmændene for de åbne afdelinger gjorde gældende at det er de forkerte der sygemeldes af sygeplejersken: ikke de syge, men dem der pjækker. Det var desuden talsmændenes indtryk at nogle indsatte har lettere ved at få en sygemelding end andre, ligesom en talsmand fortalte om et tilfælde af mangelfuld undersøgelse hos sygeplejersken.

Talsmændene anførte endvidere at lægen fratager nye indsatte nødvendig medicin, og at dette i en nylig, konkret situation havde ført til en kritisk situation. Flere sager har ifølge talsmændene været i patientklagenævnet og Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Ledelsen var uenig i talsmændenes indtryk af sygeplejersken og påpegede bl.a. at sygeplejerskens rolle, når en indsat er dårlig og beder om medicin eller når en indsat ønsker sig fritaget for arbejdspligten, i sig selv kan føre til utilfredshed med hende. Det blev desuden oplyst at den sædvanlige sygeplejerske havde været sygemeldt, og at der i denne periode havde været mange skiftende vikarer hvoraf nogle var mere egnede til arbejdet i anstalten end andre.

Vedrørende lægeklager oplyste ledelsen at de videreekspereres til patientklagenævnet eller embedslægen. På et tidspunkt ca. et år før inspektionen havde fængslet modtaget et større antal lægeklager, men ingen af disse førte – efter ledelsens umiddelbare erindring – til at der blev givet klagerne medhold.

For så vidt angår det konkrete tilfælde som talsmændene nævnte havde ledelsen ikke nogen erindring herom, men ville undersøge sagen nærmere.

Jeg beder fængslet om at fremkomme med mere præcise oplysninger om hvorvidt de indgivne lægeklager førte til at der blev givet klagerne medhold. I givet fald beder jeg om nærmere underretning om disse sager.

Herudover foretager jeg på det foreliggende grundlag ikke mere vedrørende spørgsmålet om betjening af læge og sygeplejerske.

5. Belæg

5.1. Sammensætning

Fængslet har som nævnt 126 pladser, heraf 30 pladser på den halvåbne afdeling. På tidspunktet for inspektionen var der dog kun 14 indsatte på den halvåbne afdeling.

Fængslet modtager mandlige fængselsafsonere fra Horsens, Odder og Silkeborg politikredse og fra det storkøbenhavnske område.

Ifølge den informationsmappe fra fængslet som jeg modtog i forbindelse med inspektionen, er alle aldersgrupper fra unge afsonere på 15-17 år til godt 60-årige repræsenteret blandt de indsatte, men med hovedvægten på aldersgruppen 25-40 år. Fængslet har efterfølgende oplyst at der fra tid til anden også er indsatte som er ældre end det fremgik af informationsmappen. Domslængderne varierer fra 30 dages til seks års fængsel. Det blev dog under inspektionen oplyst at de fleste afsoner kortere fængselsstraffe; den gennemsnitlige afsoningstid i fængslet ligger således på ca. tre måneder.

5.2. Stærke/svage indsatte

Fængslets halvåbne afdeling er beregnet for indsatte der er i risiko for at bortgå fra anstalten, f.eks. på grund af gæld i forbindelse med narkotikamisbrug eller fordi den pågældende på anden måde er kommet i en truet situation i anstalten. Der er således tale om meget ”svære” indsatte, typisk med alvorlige narkotikamisbrugsproblemer. Afdelingen er en succes i den forstand at kun ganske få er blevet flyttet fra den halvåbne afdeling til en lukket anstalt.

Svage indsatte på de åbne afdelinger bruges efter det oplyste i vidt omfang som ”depotmænd” der opbevarer narkotika for bagmændene. Hvis en indsat bortgår eller ønsker overførsel til afsoning andetsteds, er der derfor stor opmærksomhed på

spørgsmålet om det kan skyldes problemer med en bagmand, f.eks. i form af trusler eller gæld relateret til narkotika.

Man har haft et eksempel på decideret mishandling af en indsat om natten efter afmønstring hvor enhederne er personalefri (bortset fra den halvåbne afdeling).

Det blev videre oplyst at fængslet slår hårdt ned på tilfælde hvor indsatte afkræves domsudskrifter af medindsatte. Trusler herom fører til overførsel af den pågældende indsatte til afsoning i lukket anstalt. Man har derfor ikke nu noget større problem af den karakter, og så vidt det var ledelsen bekendt kan indsatte afsone i fængslet uden at medindsatte finder ud af hvad den pågældende er dømt for. Også sexkriminelle har således i de senere år kunnet afsone i fred, bortset fra et enkelt tilfælde hvor den indsatte måtte flyttes.

6. Andre forhold

6.1. Forplejning, købmandsbutikken

Talsmændene for den halvåbne afdeling oplyste på forespørgsel at selvforplejningen fungerer tilfredsstillende. Der findes forskellige madklubber som fungerer på trods af de hyppige udskiftninger af indsatte.

Det er tilladt at medbringe madvarer indkøbt uden for fængslet fra udgang for henholdsvis 75 kr. (12 timers udgang) og 250 kr. (orlov).

Købmandsbutikken drives af en lokal købmand fra Hornsyld. Butikken er åben tre dage om ugen i 1½ eller 2 timer. Det er muligt – for at fremme ekspeditionen – forudgående at afgive bestillinger til købmanden efter en bestillingsliste.

Butikken er beliggende i et aflangt lokale i stueetagen i hovedbygningen og var udstyret med kølemontre og et bord med kasseapparat på. Alle varerne er placeret bagved skranken.

Udvalget af konserver og mejeriprodukter forekom stort. Det kunne ikke konstateres om der var frugt og grønt. Udløbsdatoen på et antal varer blev efterset.; der var ingen tilfælde hvor udløbsdatoen var overskredet.

Da to af ombudsmandens medarbejdere var til stede i butikken kom en indsat for at bytte en pose slik der ifølge den indsatte var fem år for gammel. Fængslets ledelse har efterfølgende oplyst over for mig at episoden beroede på en misforståelse, og at udløbsdatoen ikke var overskredet, men kunne misforstås i forbindelse med årtusindskiftet.

Talsmændene for de åbne afdelinger klagede over at sidste salgsdato for varerne ofte er overskredet og – for så vidt angår kødvarer - nær sidste salgsdato. Desuden bemærkede talsmændene at der ofte er lang ventetid på betjening i butikken.

Som nævnt ovenfor fandt jeg og de øvrige deltagere i inspektionen ingen varer i købmandsbutikken som havde overskredet sidste salgs- eller holdbarhedsdato. Der var selvsagt kun mulighed for at foretage stikprøver. Jeg går imidlertid ud fra at ledelsen er opmærksom på spørgsmålet og reagerer hvis der konstateres overskridelser af salgs- og holdbarhedsdatoer. På det foreliggende grundlag foretager jeg ikke mere vedrørende spørgsmålet. Jeg har heller ikke grundlag for at foretage noget vedrørende spørgsmålet om ventetid på betjening.

Talsmændene mente at priserne i købmandsbutikken er sammenlignelige med dagligvarepriserne på tankstationer, og at dusøren er utilstrækkelig i forhold til priserne. En af talsmændene foreslog i den forbindelse at lukke butikken og gå over til indkøb fra Netto efter bestillingslister.

Ledelsen oplyste hertil at købmanden efter aftalen med fængslet er forpligtet til at have samme tilbudsvare og priser som i butikken i Hornsyld. Priserne kan ikke sammenlignes med lavprisbutikker, men købmanden konkurrerer dog med en Dagli'Brugs i Hornsyld.

Jeg modtog under inspektionen bestillingsliste og prislister samt ugens tilbudsavis.

Jeg foretager ikke yderligere vedrørende købmandsbutikkens priser og udvalg.

Ledelsen bemærkede i øvrigt – i anledning af en bemærkning fra talsmændene om at købmandsudvalget ikke behandler klager seriøst - at klager over købmanden skal indgives til fængselsledelsen (og ikke købmanden) som herefter indkalder til møde i købmandsudvalget.

6.2. Euforiserende stoffer mv.

Det blev oplyst at der bruges mange ressourcer på at bekæmpe narkotika-problemer, men at der som regel er ét af to ”mønstre” der gør sig gældende i anstalten:

Hvis der ikke er narkobagmænd blandt de indsatte, er situationen diffus med små mængder narkotiske stoffer af meget forskellig art. Hvis der derimod er narkobagmænd blandt de indsatte, giver det sig udslag i at der er mange penge og store mængder narkotika i omløb i anstalten. Handelen foregår i disse perioder typisk kun via håndlangere for bagmanden, jf. herved også det ovenfor omtalte om ”depotmænd” (pkt. 5.2.).

Hvor mange penge der cirkulerer blandt de indsatte i fængslet, kan ofte aflæses i købmandens omsætning. Ledelsen nævnte et eksempel på at der under en razzia var blevet konfiskeret narkotika til en ”markedsværdi” af ca. 70.000 kr. Omsæt-

ningen hos købmanden faldt drastisk efter konfiskationerne. Bagmændene sikrer i sådanne tilfælde deres indtægter på anden måde, f.eks. ved at opkræve beskyttelsespenge eller kræve at alle bidrager til ”krydderikassen”.

Vedrørende nedtrapning af narkomaner blev det oplyst at dette styres af lægen og sygeplejersken, og at der under nedtrapning i fængslet anvendes både Metadon og Fenemal. Egentlig misbrugsbehandling iværksat i amtskommunalt regi fortsættes under afsoningen.

Det er naturligvis ikke acceptabelt hvis indsatte trues eller bringes i afhængighedsforhold til andre indsatte og udnyttes på baggrund af handel med euforiserende stoffer. Jeg har noteret mig at der efter det oplyste allerede anvendes mange ressourcer på at bekæmpe narkotikarelaterede problemer i fængslet, og jeg går ud fra at ledelsen og det øvrige personale også fremover i videst muligt omfang gennemfører foranstaltninger der sikrer at sådanne forhold undgås eller afhjælpes.

6.3. Overbelægning

Det blev under den indledende samtale med fængslets ledelse omtalt at man ved indkaldelse til afsoning i et vist omfang ”overbooker” idet man har erfaring for at en del indkaldte ikke møder frem til afsoning på det fastsatte tidspunkt. Dette kan i nogle tilfælde føre til overbelægning på afdelingerne. I sådanne situationer er det nødvendigt at rede op i opholdsstuerne på belægsafdelingerne. På dagen for inspektionen var der således efter det oplyste redt op i to opholdsstuer med fire sengepladser i hver.

Som omtalt ovenfor under pkt. 2.2.2. besigtigede jeg under rundgangen en fælles opholdsstue på afdeling H der var aflåst fordi tre senge stod opredte i lokalet og yderligere en seng var stillet op ad væggen.

Under min samtale med talsmændene for de åbne afdelinger udtrykte talsmændene utilfredshed med denne situation der efter deres erfaring også medfører øget pres

på køkken- og badefaciliteter og giver øget støjniveau på grund af manglende støjisolering af opholdsstuerne. Desuden var talsmændene utilfredse med at opholdsstuerne tages i brug til indkvartering af afsonere med meget kort varsel.

Ledelsen erklærede sig enig i det hensigtsmæssige i at de indsatte så tidligt som muligt orienteres om ankomsten af nye indsatte der skal være i opholdsstuerne; der er derfor allerede aftalt en rutine gående ud på at afdelingspersonalet mod ugens slutning orienteres om hvor mange nye indsatte der forventes, og at afdelingspersonalet skal viderebringe dette til de indsatte på afdelingerne. Ofte vil det dog ikke være muligt at få overblik over belægget førend i løbet af samme dag (de fleste nye afsonere forventes normalt om mandagen). Ledelsen lovede at minde afdelingspersonalet om den aftalte rutine.

For så vidt angår selve problemet med overbelægning meddelte fængselsledelsen at ”booking” af pladser naturligvis skal ske omhyggeligt, men da det gennemsnitlige belæg over året skal ligge på 94 %, er det ikke muligt at undgå overbooking på visse tidspunkter af året.

Det kan ikke give mig anledning til bemærkninger at fængslet søger at opfylde kravet om en belægningsprocent på 94 i årligt gennemsnit, og jeg har noteret mig ledelsens bemærkning om at ”booking” naturligvis skal ske omhyggeligt. Jeg har imidlertid forståelse for talsmændenes utilfredshed med de gener som den lejlighedsvis overbelægning medfører for de indsatte i form af støj, øget pres på fællesfaciliteterne og inddragelse af fælles opholdsrum. Jeg henstiller derfor at opholdsstuerne på afdelingerne ikke står aflåst med opredte senge i perioder hvor der ikke faktisk midlertidigt er indkvarteret nyankomne indsatte dér - jeg går ud fra at opholdsstuerne herefter vil kunne benyttes efter formålet langt den overvejende del af tiden. Jeg henstiller endvidere at fængselsledelsen overvejer om det er muligt at forbedre støjisoleringen af de opholdsstuer der inddrages til indkvartering. Jeg beder om at blive underrettet om resultatet af disse overvejelser.

6.4. Udsugning og ventilation i værkstederne

Talsmændene rejste et spørgsmål om manglende udsugning i maskinværkstedet og lakeringsrummet i snedkerværkstedet. Jeg kunne også selv (som nævnt under beskrivelsen af rundgangen i fængslet) konstatere en ubehagelig, kraftig lugt i lakeringsrummet.

Ledelsen var enig i at der er lugtgener i lakeringsrummet. Der anvendes syrehærdende lak idet vandbaseret ifølge fængslets ledende overvagtimester ikke kan anvendes på egetræ som der p.t. arbejdes med. Den ledende overvagtimester har endvidere påpeget at vandbaseret lak udgør et helseproblem på lige fod med syrehærdende lak.

Der findes masker i lakeringsrummet som de indsatte imidlertid ikke benytter. Arbejdstilsynets tilsyn af lakeringsrummet har ikke givet anledning til tilsynsrapporter fra Arbejdstilsynet.

Ledelsen tilføjede at snedkeriet i øvrigt skal have en tilbygning, og at et skitseprojekt den samme dag var sendt til Direktoratet for Kriminalforsorgen. Byggeriet forventedes iværksat i løbet af efteråret.

Jeg henstiller at ledelsen over for det personale der er tilknyttet snedkerværkstedet, indskærper vigtigheden af at de indsatte benytter masker og andre beskyttelsesmidler og orientere om de eventuelle konsekvenser af manglende brug af sådan beskyttelse.

Under hensyn til bl.a. oplysningen om at Arbejdstilsynet ikke har fundet anledning til bemærkninger vedrørende lakeringsrummet foretager jeg mig herudover ikke mere vedrørende spørgsmålet.

Vedrørende maskinværkstedet anførte ledelsen at Arbejdstilsynet den 29. juni 1998 efter et tilsynsbesøg havde vejledt om bl.a. ventilationen i maskinværkstedet. Jeg modtog kopi af Arbejdstilsynets tre tilsynsrapporter vedrørende tilsynets besøg

den 19. juni 1998. I tilsynsrapporten om "Vejledning angående ventilation i maskinværkstedet" påpegede Arbejdstilsynet at der skal etableres mekanisk udsugning og rumventilation.

Ventilationsproblemerne skulle ifølge ledelsen indarbejdes i anstaltens arbejdspladsvurdering som Arbejdstilsynet efter det oplyste afventede. Et nyt udsugnings-system forventedes installeret i 1999; en indstilling til direktoratet var på tidspunktet for inspektionen efter det oplyste "lige på trapperne".

Jeg anmoder om at modtage et eksemplar af fængslets arbejdspladsvurdering. Jeg beder endvidere fængslet om nærmere oplysninger om hvad der siden inspektionen er foretaget til afhjælpning af problemerne med mangelfuld udsugning og ventilation i værkstedet.

Jeg går ud fra at de forhold der er omtalt i de to øvrige tilsynsrapporter fra Arbejdstilsynet er bragt i orden (henholdsvis instruktion i anvendelse af tekniske hjælpemidler og anvendelse af klippeløkkemaskine).

6.5. Besøgsudgange

Talsmændene var ikke tilfredse med den måde 24-timers besøgsudgange fungerer på for indsatte med bopæl/pårørende langt væk. Nærmere bestemt var der utilfredshed med at f.eks. afsonere fra København skal afhentes i anstalten ved udgangens begyndelse hvilket er både dyrt og tidskrævende for den besøgende.

Ledelsen forklarede at besøgsudgange ifølge udgangscirkulæret skal begynde som et besøg i anstalten, og at det derfor er påkrævet at den indsatte afhentes dér. Hensigten med besøgsudgange har ikke været at den indsatte skal tage hjem, men i Statsfængslet i Møgelkær accepterer man at de indsatte tager hjem - også indsatte med bopæl i København. Ledelsen oplyste at dette formentlig, sammenlignet med andre anstalter, er en meget liberal holdning til besøgsudgangsreglerne.

Jeg tager ledelsens oplysninger om fængslets praksis vedrørende besøgsudgange til efterretning.

Jeg kan oplyse at jeg i forbindelse med inspektionen af Statsfængslet på Kragsskovhede blev bekendt med at fængselsfunktionærernes forbund har foreslået at besøgsudgange for indsatte med dom på mere end 60 dages fængsel erstattes af en mulighed for orlov efter en fire ugers karensperiode. Forslaget om afskaffelse af besøgsudgange havde været drøftet med Direktoratet for Kriminalforsorgen på et anstaltsledermøde. Jeg har i rapporten om inspektion af Statsfængslet på Kragsskovhede bedt om direktoratets bemærkninger til det jeg i rapporten refererede vedrørende spørgsmålet. Jeg har endnu ikke modtaget direktoratets bemærkninger. Jeg foretager mig ikke yderligere vedrørende spørgsmålet i relation til inspektionen af Statsfængslet Møgelkær.

6.6. Talsmandsordningen

Talsmændene fortalte på forespørgsel at den aktuelle fællestalsmand var på frigang hvilket naturligvis var uhensigtsmæssigt. Generelt fungerer ordningen i øvrigt godt. Adgangen til at afholde møder og kontakten til ledelsen blev betegnet som tilfredsstillende. Talsmændene havde forståelse for at fællestalsmanden ikke må gå ind i konkrete sager.

Jeg foretager ikke mere vedrørende spørgsmålet.

6.7. Adgang til udendørsarealerne på den halvåbne afdeling

Talsmændene forklarede at adgangen til udendørsarealerne omkring afdelingen var blevet begrænset. Det førte bl.a. til at det ikke var tilladt at spille fodbold på græsplænen på den ene side af bygningen.

Talsmændene gjorde gældende at indskrænkningerne i brugen af arealerne på den ene side af huset er en kollektiv straf som skyldes hærværk forøvet af en enkelt indsat der nu ikke længere er i anstalten. De var utilfredse med at denne indsatte ikke var blevet flyttet på et tidligere tidspunkt end det havde været tilfældet.

Der blev i den sammenhæng fremsat ønske om i det mindste at få en skumbold til boldspil.

Ledelsen oplyste at der har været tre tilfælde af bortgang fra den halvåbne afdeling, og at en af disse skete mens alle, inklusive personalet, befandt sig på den ene side af bygningen. Den pågældende indsatte som der sigtedes til, var blevet flyttet på det tidspunkt da der forelå tilstrækkeligt bevis for at han stod bag hærværket.

Fodbold vil fortsat ikke blive tilladt på afdelingens græsplæne dels fordi ruder bliver slået itu, dels fordi arealet skrånede så meget at der er risiko for personskade. Det sidste problem kan ikke løses ved at spille med skumbold.

Ledelsen henviste i stedet til at de indsatte på afdelingerne K og L på nærmere bestemte tidspunkter har mulighed for at komme med over på anstaltens rigtige boldbane, ligesom der er planer om at udgrave petanque-baner på den skrånende del af grunden.

Jeg tager ledelsens oplysninger til efterretning og foretager ikke mere vedrørende spørgsmålet.

6.8. Åbne døre om natten på den halvåbne afdeling

Talsmændene fremsatte ønske om at der bliver iværksat forsøg med åbne døre om natten i weekenderne på den halvåbne afdeling. De oplyste at der nu er fællesskab på hverdage til kl. 23.00 og i weekenden til kl. 24.00. Herefter aflåses dørene til de enkelte stuer.

Jeg viderebragte dette ønske til ledelsen der umiddelbart ikke var positivt indstillet. Ledelsen henviste til ordensmæssige hensyn og beskyttelseshensyn og anførte bl.a. at åbne døre må formodes at ville forstærke de problemer som opstår på baggrund af narkotika på afdelingerne og som i forvejen er grunden til at en stor del af de

indsatte befinder sig på den halvåbne afdeling. Herudover frygtede man at de indsattes døgnrytme ødelægges hvilket er dårligt stemmende med normaliseringsprincippet.

Ledelsen gav tilsagn om at give en nærmere besvarelse på ønsket direkte over for afdeling K og L.

Jeg foretager ikke mere vedrørende spørgsmålet.

7. Samtaler med indsatte

Jeg havde samtaler med tre indsatte. Alle tre indsatte har fået særskilt svar vedrørende deres klagepunkter.

8. Gennemgang af rapporter

Ved starten af inspektionen bad jeg om at modtage kopi af rapportmateriale vedrørende anvendelse af håndjern, magtanvendelse og anbringelse i enrum for perioden 1. juni 1999 og et år bagud.

Jeg modtog 12 rapporter om anvendelse af håndjern, 10 rapporter om magtanvendelse og en rapport om enrumsanbringelse.

Ved min gennemgang af det modtagne materiale er jeg ikke gået ind i en nærmere vurdering af baggrunden for de beslutninger der er truffet. Jeg har navnlig haft opmærksomheden henledt på om proceduren i forhold til de gældende regler er blevet fulgt. Jeg har også været opmærksom på spørgsmålet om overholdelse af reglerne om notatpligt.

Efter gennemgangen bemærker jeg følgende:

8.1. Anvendelse af håndjern

8.1.1.

Som nævnt ovenfor modtog jeg for perioden 1. juni 1999 og et år bagud 12 rapporter om anvendelse af håndjern.

Det fremgår af alle 12 rapporter at håndjern blev anvendt under transport mv. I otte af tilfældene blev anvendelsen af håndjern anset for påkrævet for at hindre undvigelse, og i to af disse tilfælde samtidig for at betvinge voldsom modstand, henholdsvis afværge truende vold. Af de resterende fire rapporter fremgår det at håndjern i et tilfælde blev anvendt under transporten for at afværge truende vold, i to tilfælde for at betvinge voldsom modstand og i det sidste tilfælde både for at afværge truende vold, betvinge voldsom modstand og hindre selvmord eller selvbeskadigelse.

8.1.2.

Anvendelse af håndjern er reguleret i Direktoratet for Kriminalforsorgens cirkulære af 27. maj 1994 om anvendelse af håndjern over for indsatte.

8.1.3.

Efter cirkulærets afsnit A, § 1, stk. 1, kan indsatte under transport mv. belægges med håndjern hvis det er nødvendigt for at hindre undvigelse eller for at afværge truende vold, betvinge voldsom modstand eller for at hindre selvmord eller anden selvbeskadigelse. Af ordlyden af § 1 følger det endvidere at transport omfatter både transport inden for og uden for fængslet.

Som nævnt blev håndjern i samtlige 12 tilfælde anvendt under transport (uden for fængslet til retten, sygehus, lukket anstalt mv.). Det er herefter alene reglerne i cirkulærets afsnit A og afsnit D (fællesregler) der behandles nedenfor.

Der blev i 3 tilfælde anvendt magt i forbindelse med brugen af håndjern.

Det er i alle tre tilfælde angivet i rapporten hvori magtanvendelsen bestod (armlås, armlås med diverse holdegreb og løft ud af sengen).

I to af de tre sager hvor der blev anvendt magt, er lægetilsyn skønnet unødvendigt.

8.1.4.

Cirkulæret om anvendelse af håndjern foreskriver ikke notatpligt med hensyn til begrundelsen for at anvende håndjern. I forbindelse med en tidligere inspektion af Statsfængslet i Horsens (Folketingets Ombudsmands beretning for 1990, s. 138) har ombudsmanden imidlertid henstillet til direktoratet at det indskræpes at der skal foretages udførligt notat om begrundelsen for anvendelsen af håndjern. Ombudsmanden har henvist til at det af cirkulærets § 1 fremgår at anvendelsen af håndjern skal være "nødvendig", og at der er tale om et alvorligt indgreb som forudsætter en konkret vurdering i det enkelte tilfælde af behovet herfor.

Pkt. 1 i rapporterne (beregnet på beskrivelse af episoden og evt. oplysning om baggrunden herfor/oplysning om baggrunden for anvendelse af håndjern under transport) er i alle tilfælde udfyldt. I tre tilfælde (alle rapporter af 5. oktober 1998/j.nr. C 9572, C 9745 og D 8935) er der imidlertid alene anført følgende om baggrunden for anvendelse af håndjern: "hindre undvigelse under overførsel til lukket institution". I

yderligere et tilfælde (rapport af 12. oktober 1998/j.nr. H 9480) fremgår det: ”hindre undvigelse, pga. overførsel til lukket institution”. I alle fire tilfælde var anvendelsen ifølge rapporternes pkt. 3 påkrævet udelukkende for at hindre undvigelse.

I en rapport af 18. november 1998 (j.nr. H 9734) er der som baggrund for anvendelse af håndjern angivet at ”da indsatte er overført disciplinært til arresten i Horsens, har undertegnede bestemt at indsatte skulle belægges med håndjern, under transport til Landsretten i Århus”.

I en anden rapport af 5. januar 1999 er der om baggrunden anført følgende: ”Under transport til Statsfængslet i Horsens d. 5/1-99, var inds. i tidsrummet 16.10 til 16.30 belagt med håndjern. Der var ingen problemer med inds. under turen, han forholdt sig i ro. Ovm. [...] tog beslutningen om anvendelse af håndjern”. I dette tilfælde blev anvendelsen ifølge rapportens pkt. 3 udover undvigelsesrisiko fundet påkrævet for at afværge truende vold.

Efter min opfattelse fremgår det ikke af disse notater tilstrækkeligt udførligt hvorfor anvendelse af håndjern i hvert enkelt konkrete tilfælde blev anset for nødvendig. Jeg henstiller at betydningen af i hvert enkelt tilfælde at notere den konkrete begrundelse for nødvendigheden af håndjerns anvendelsen indskærpes over for personalet.

Det bemærkes at jeg ikke, heller ikke i de øvrige seks sager om anvendelse af håndjern, er gået ind i en nærmere vurdering af beslutningen om anvendelse af håndjern i de enkelte tilfælde.

8.1.5.

Det er anstaltens vagthavende leder eller den han bemyndiger dertil, der har kompetencen til at træffe bestemmelse om anvendelse af håndjern (cirkulærets § 2, stk. 1). Hvis forholdene ikke tillader at man afventer

vedkommendes afgørelse, træffes bestemmelse dog af den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde (bestemmelsens 2. punktum).

I alle tilfælde er beslutningen om anvendelse af håndjern truffet af en overvagtimester eller en fængselsfunktionær. I et enkelt tilfælde er beslutningen underskrevet af en fængselsfunktionær på prøve; beslutningen er i det tilfælde forudgående godkendt af en overvagtimester. I de øvrige tilfælde hvor beslutningen er truffet af en fængselsfunktionær, er beslutningen efterfølgende godkendt af en overvagtimester, jf. rapportens pkt. 8.

Der er ikke i cirkulæret foreskrevet pligt til underretning af institutionens vagthavende leder i situationer hvor andre end denne har truffet bestemmelse om anvendelse af håndjern.

I to tilfælde (rapporter af 5. oktober 1998/j.nr. C 9572 og C 9545) er det under pkt. 12 om anstaltslederens eventuelle bemærkninger anført: ”18/10 98: i.a.b.”. Notaterne er underskrevet – jeg går ud fra at der er tale om fængselsinspektørens underskrift.

Jeg beder på den baggrund om at få oplyst hvilket tilsyn inspektionen fører med anvendelsen af håndjern.

8.1.6.

Efter cirkulærets § 3 skal der ske lægetilsyn hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst hos den indsatte i forbindelse med anvendelsen af håndjern, eller i tilfælde hvor den indsatte selv begærer lægehjælp.

Det er i 10 af rapporterne angivet at personalet har skønnet at lægetilsyn var unødvendigt. I en af rapporterne (rapport af 29. september 1998/j.nr. C 9301) er det tilføjet at personalet på Anstalten ved Herstedvester, hvortil den indsatte skulle overføres, havde oplyst at indsatte ville blive tilset af en sygeplejerske.

I et tilfælde (rapport af 5. januar 1999/j.nr. L 9891) er det ved afkrydsning angivet at lægetilsyn er skønnet nødvendigt. På rapporten er der imidlertid ikke sket notering om tidspunktet for underretning af læge/sygeplejerske (rapportens pkt. 8). Der er heller ikke foretaget notat om dels hvornår lægetilsyn har fundet sted, dels lægens bemærkninger (rapportens pkt. 9).

Jeg anmoder statsfængslet om at oplyse hvorvidt lægen blev tilkaldt i det nævnte tilfælde og i bekræftende fald hvornår. Jeg anmoder også om oplysning om hvornår lægetilsynet i givet fald blev udført og hvilke bemærkninger lægen måtte have fremsat.

I rapport af 17. juni 1998 (j.nr. C 9188) er der ikke sket afkrydsning i felterne vedrørende lægetilsyn.

Jeg går ud fra at der er tale om en enkeltstående fejl og foretager ikke mere vedrørende dette forhold.

8.1.7.

Efter bestemmelsen i cirkulærets afsnit D, § 9, stk. 2, må anvendelse af håndjern ikke udstrækkes længere end formålet gør det absolut påkrævet.

Begyndelses- og ophørstidspunktet for anvendelsen af håndjern er oplyst i alle 12 rapporter.

Varigheden af anvendelsen af håndjern har i fem tilfælde været op til og med 30 minutter, i to tilfælde mellem 30 minutter og op til og med en time, i to tilfælde mellem en time og op til og med to timer og i tre tilfælde mellem to timer og op til og med tre timer.

Jeg har ikke grundlag for at antage at anvendelsen af håndjern har været længere end formålet gjorde det absolut påkrævet.

8.2. Magtanvendelse

8.2.1.

Jeg har som nævnt modtaget 10 sager om magtanvendelse vedrørende perioden 1. juni 1999 og et år bagud.

I et tilfælde (rapport af 3. december 1998/j.nr. D 9794) er der ikke anvendt Direktoratet for Kriminalforsorgens rapportblanket 123 "rapport vedrørende magtanvendelse", men derimod en indberetningsrapport. I denne sag har jeg desuden modtaget en udskrift fra forhørsprotokollen.

Det fremgår herefter af sagen at den indsatte skulle indsættes på afdeling I for ikke at følge personalets anvisninger. Ved indsættelsen på afdelingen nægtede den indsatte at lade sig visitere, men "med hjælp fra vagtmesterkontoret blev visitationen gennemført".

Reglerne om magtanvendelse findes i cirkulære af 15. april 1988 med senere ændringer, om magtanvendelse over for indsatte.

Efter cirkulærets § 5 skal der straks udfærdiges en rapport om magtanvendelse på særlig rapportblanket (DFK 123). Rapportblanketten skal dog ikke anvendes i tilfælde hvor der er udfærdiget rapport om anbring-

else i observations- eller sikringscelle eller anvendelse af håndjern i den pågældende situation. Hvis stav benyttes, skal rapportblanketten dog altid anvendes.

Fængslet har efterfølgende oplyst at der ikke blev anvendt magt i det pågældende tilfælde idet indsatte frivilligt lod sig visitere da der kom flere funktionærer til stede. På den baggrund giver det mig ikke anledning til bemærkninger at der ikke er udarbejdet en egentlig rapport om magtanvendelse vedrørende episoden, og sagen indgår herefter ikke i den videre gennemgang af rapporter om magtanvendelse nedenfor.

8.2.2.

Betingelserne for at anvende magt er angivet i cirkulærets §§ 2 og 3. Efter § 2 kan magt anvendes hvis øjeblikkelig indskriden er nødvendig, f.eks. for at afværge personlig overlast (nr. 1). Efter § 3 kan magt anvendes hvis det er nødvendigt af andre årsager (f.eks. for at gennemføre visitation der må anses for påkrævet for at hindre strafbart forhold eller i øvrigt af sikkerhedsmæssige hensyn (nr. 3) eller for at gennemføre personalets anvisninger om opholdssted (nr. 4)). Magtanvendelse efter § 2 kan omfatte håndkraft (greb, herunder greb om overarm for at føre eller lede den indsatte i bestemt retning) og brug af stav og tåregas af godkendt type (§ 2, stk. 2) mens magtanvendelse efter § 3 kun kan omfatte brug af håndkraft (§ 3, stk. 2).

I tre tilfælde blev der anvendt magt for at afværge personlig overlast (cirkulærets § 2, stk. 1, nr. 1) og i et af disse tilfælde tillige for at gennemføre flytning fra en lokalitet til en anden (§ 3, stk. 1, nr. 4). I et tilfælde blev der anvendt magt for at hindre undvigelse (§ 2, stk. 1, nr. 3). I andre to tilfælde blev der anvendt magt for at gennemføre visitation (cirkulærets § 3, stk. 1, nr.2 og 3). I tre tilfælde er det oplyst at magt blev anvendt for at gennemføre flytning fra en lokalitet til en anden, det vil

sige for at gennemføre personalets anvisninger om opholdssted (cirkulærets § 3, stk. 1, nr. 4).

Det fremgår i samtlige ni sager af beskrivelserne af episoden hvorfor magtanvendelsen blev anset for nødvendig.

Jeg er ikke gået ind i en nærmere vurdering af baggrunden for magtanvendelsen i de enkelte tilfælde.

I alle ni rapporter om magtanvendelse er det under pkt. 6 ved afkrydsning angivet at der (alene) har været anvendt håndkraft (greb).

Det er i fire tilfælde under rapportens pkt. 1 om beskrivelse af episoden og eventuel oplysning om baggrunden herfor oplyst at magtanvendelsen (udelukkende) bestod i føregreb.

I en anden sag (rapport af 15. marts 1999/j.nr. K 10076) oplyses det at den indsatte ”med magt (greb)” lægges ned på sengen og nu ”ligger i klemme under 5 funktionærer”.

I rapport af 1. marts 1999 (j.nr. H 9005) er magtanvendelsen beskrevet som en tagen fat i indsatte ben og fiksering af indsatte i benlås og armsnoningsgreb.

I rapport af 28. maj 1999 (j.nr. L 10158) fremgår det at magtanvendelsen bestod i armsnoningsgreb.

I et tilfælde (rapport af 22. april 1999/j.nr. K 10097) er det ikke nærmere anført hvori magtanvendelsen i form af håndkraft bestod. Det er blot oplyst at der blev anvendt ”magt”.

For at det er muligt at efterprøve om magtanvendelsen har været i overensstemmelse med cirkulærets § 2, stk. 2, og § 3, stk. 2, må det efter min opfattelse angives udtrykkeligt hvilken form for magt der blev anvendt. Det er således en fejl at det ikke er angivet i sagen.

I et tilfælde (rapport af 1. marts 1999/j.nr. H 9697) fremgår det af beskrivelsen af episoden at der (udover føregreb) er anvendt skub, og at den indsatte ”blev fikseret på gulvet i et tillempet halsgreb”.

Ved håndkraft forstås i cirkulæret som nævnt alene greb, herunder greb om overarm for at føre eller lede den indsatte i bestemt retning, jf. § 2, stk. 2 (og § 3, stk. 2). Muligheden for at anvende skub blev ophævet ved en ændring af § 2 ved cirkulære af 8. januar 1996.

Det er beklageligt at der er anvendt en form for magt som (ikke længere) er tilladt efter magt-anvendelsescirkulæret.

8.2.3.

Al magtanvendelse forudsætter at mindre indgribende foranstaltninger forgæves har været anvendt eller åbenbart vil være uanvendelige (§ 4).

Det er i seks tilfælde angivet at magtanvendelsen er søgt undgået ved samtale.

I et tilfælde er det oplyst, at magtanvendelsen ikke er forsøgt undgået (markeret ved et minus i rapportens pkt. 5). Som begrundelse for magtanvendelsen er angivet at den indsatte havde bestilt en taxa til undvigelse, og at rapportskriveren brugte føregreb i ca. fem minutter for at forhindre dette indtil indsatte blev hensat i forhørs celle. Jeg forstår det

sådan at mindre indgribende foranstaltninger blev vurderet som åbenbart uanvendelige.

I to rapporter af 1. marts 1999 (j.nr. H 9005 og H 9697) er det anført at magtanvendelsen er forsøgt undgået ved henholdsvis "benlås venstre ben og armsnoningsgreb venstre arm" og "tillempet halsgreb". Begge rapporter er udfyldt af den samme fængselsfunktionær.

Jeg forstår at der foreligger en misforståelse hos den pågældende funktionær vedrørende udfyldelse af dette punkt i rapporten. Jeg går ud fra at ledelsen på den baggrund vil tage skridt til at sikre at alle medarbejdere er bekendt med den rette forståelse af pkt. 5 i magtanvendelsesrapporterne.

8.2.4.

Kompetencen til at beslutte anvendelse af magt ligger hos institutionens vagthavende leder (der dog, for så vidt angår magtanvendelse efter reglerne i cirkulærets § 3, kan delegere kompetencen til andre). Hvis forholdene ved anvendelse af magt efter § 2 ikke tillader at man afventer den vagthavende leders afgørelse, kan beslutning om at anvende magt træffes af den tilstedeværende funktionær som er ansvarlig for området. Den vagthavende leder skal i så fald normalt underrettes omgående. (Der er ikke pligt til underretning ved anvendelse af magt efter § 3).

I fem tilfælde har der enten medvirket en overvagtimester i forbindelse med magtanvendelsen eller det er oplyst under rapporternes pkt. 7 og 8 at en medvirkende fængselsfunktionær har underrettet overvagtimester inden for højst 10 minutter efter magtanvendelsen.

I forbindelse med inspektionen af Københavns Fængsler tilkendegav ombudsmanden at formuleringen "vagthavende leder" sprogligt er

breder end institutionens leder og således giver mulighed for inddragelse af *ledende* overvagtimester og dennes souschef. Formuleringen omfatter derimod ikke (øvrige) overvagtimestre og personale derunder (Folketingets Ombudsmands beretninger 1995 og 1996, henholdsvis s. 640 og s. 422). Direktoratet for Kriminalforsorgen oplyste at Københavns Fængsler var indstillet på at ændre sine retningslinier således at der inden for almindelig arbejdstid i alle magtanvendelsestilfælde sker underretning til den ledende overvagtimester og uden for almindelig arbejdstid til "bagvagten" (det vil sige fængselsinspektør, vicefængselsinspektør, ledende overvagtimester eller dennes souschef). Ombudsmanden henstillede til direktoratet at foranledige en sådan ændring. Direktoratet for Kriminalforsorgen iværksatte herefter en høring af Kriminalforsorgens anstalter og arrestinspektører vedrørende ændringerne. Den 4. september 1998 oplyste direktoratet at det kun var ganske få anstalter og arresthuse som ikke allerede havde indført den foreslåede underretningspraksis. Direktoratet oplyste samtidig at direktoratet herefter agtede at henstille til de øvrige anstalter og arresthuse at ændre underretningspraksis svarende til mine tilkendegivelser.

På den baggrund går jeg ud fra - hvis statsfængslet ikke tidligere har haft en underretningspraksis som beskrevet - at statsfængslet på nuværende tidspunkt har indført en sådan praksis. Jeg foretager mig herefter ikke mere vedrørende spørgsmålet.

I forbindelse med ombudsmandens inspektion af Københavns Fængsler anførtes det efter en gennemgang af rapporter om anbringelse i sikringscelle at tidspunktet for underretning af "vagthavende leder" ifølge de anvendte blanketter skal afkrydses, men at der ikke er krav om angivelse af hvem underretning er givet til (angivelse af navn). Ombudsmanden gav i den forbindelse udtryk for en opfattelse af at det vil være mest hensigts-

mæssigt også at notere hvem underretning er givet til (Folketingets Ombudsmands beretning 1995, s. 646).

Situationen er den tilsvarende for så vidt angår de blanketter som Statsfængslet Møgelkær har anvendt vedrørende magtanvendelse.

Det er efter min opfattelse mest hensigtsmæssigt - også i rapporter om magtanvendelse - nærmere at angive hvem der er givet underretning til.

I en sag (rapport af 17. maj 1999/j.nr. L 10158) er det anført at underretning om magtanvendelse for at afværge personlig overlast (§ 2, stk. 1, nr. 1) blev meddelt til overvagtimester 20 minutter efter magtanvendelsen.

I et andet tilfælde (rapport af 31. januar 1999/j.nr. G 9834) er det oplyst at underretning om magtanvendelse for at hindre undvigelse (§ 2, stk. 1, nr. 3) blev meddelt til vagthavende på mobiltelefon 35 minutter efter tidspunktet for magtanvendelsen.

I rapport af 11. maj 1999 (j.nr. L 10104) fremgår det at underretning om magtanvendelse for at afværge personlig overlast (§ 2, stk. 1, nr. 1) blev meddelt til institutionens ledelse ved vagthavende 55 minutter efter det angivne tidspunkt for magtanvendelsen.

I forbindelse med inspektionen af Københavns Fængsler anførte ombudsmanden endvidere at underretning om sikringscelleanbringelse der skete mere end 15 minutter efter anbringelsen efter en sproglig fortolkning af begrebet "omgående" i det dagældende sikringscellecirkulære ikke kunne anses for omgående medmindre der var konkrete grunde til at underretning ikke kunne finde sted tidligere (Folketingets Ombudsmands beretning for 1995, s. 647).

Begrebet ”omgående” i magtanvendelsescirkulæret må efter min opfattelse forstås på samme måde.

Der fremgår ikke af de tre rapporter oplysninger om konkrete grunde til den sene underretning. Jeg må derfor anse det som en fejl at underretning i de tre tilfælde først er sket efter henholdsvis 20, 35 og 55 minutter.

8.2.5.

Efter magtanvendelsescirkulærets § 8 skal der tilkaldes læge hvis der er mistanke om sygdom, herunder tilskadekomst hos den indsatte i forbindelse med anvendelse af magt, eller i tilfælde hvor den indsatte selv begærer lægehjælp.

I samtlige ni rapporter er det oplyst (pkt. 9) at lægetilsyn ikke fandt sted.

I en af sagerne fremgår det at indsatte fik tilbud om tilkaldelse af læge, men ikke ønskede dette. På baggrund af det beskrevne om baggrunden for magtanvendelsen går jeg ud fra at tilbuddet om lægetilkaldelse ikke havde direkte forbindelse til magtanvendelsen, men derimod til at indsatte var påvirket af euforiserende stoffer.

Jeg går ud fra, at der ikke i nogle af sagerne har været en mistanke som beskrevet i bestemmelsen, og at de indsatte heller ikke har begæret lægehjælp.

8.3. Anbringelse i enrum

Jeg har som nævnt modtaget en enkelt rapport om anbringelse i enrum. Fængselsledelsen bemærkede allerede under den indledende samtale da jeg bad om at modtage rapporter vedrørende bl.a. enrumsanbringelser at der er meget få til-

fælde af enrumsanbringelser på Statsfængslet Møgelkær, og at disse i givet fald afvikles i arresthus.

Reglerne om enrumsanbringelse af indsatte findes i cirkulære af 14. september 1978 med senere ændringer, om adgangen til at anbringe indsatte i enrum, jf. fuldbyrdelsesbekendtgørelsens § 4, stk. 2.

8.3.1.

Den rapport jeg har modtaget, vedrører en indsat der den 16. april 1999 umiddelbart efter at være fremstillet for sygeplejersken kl. 8.00 blev opfordret til at gå på arbejde. Da han afviste dette og ønskede at ”gå i arbejdsvægning”, blev han indsat på afdeling I. Der blev afholdt forhør samme dag kl. 13.00.

Betingelserne for tvangsmæssig enrumsanbringelse er angivet i enrums-cirkulærets § 2, stk. 2. Efter denne bestemmelse kan tvangsmæssig enrumsanbringelse bl.a. ske når den indsatte nægter at påtage sig beskæftigelse i institutionen efter dennes bestemmelse (§ 2, stk. 2, nr. 7).

Jeg har ingen bemærkninger til grundlaget for enrumsanbringelsen.

8.3.2.

Når enrumsanbringelse anvendes som reaktion på et disciplinært forhold (som der er tale om i det foreliggende tilfælde), finder Direktoratet for Kriminalforsorgens vejledning af 5. december 1995 om behandling af sager om disciplinærstraf mv. også anvendelse, jf. vejledningens pkt. 11 der har følgende ordlyd:

"For så vidt angår strafafsonere bør det overvejes, om indsattes forhold bør give anledning til andre reaktioner end disciplinærstraf, f.eks. enrumsanbringelse, udgangskarantæne, overførsel til anden anstalt m.v. Hvis der træffes sådanne andre foranstaltninger, må anvendelse af disciplinærstraf kun finde sted i det omfang, afgørende hensyn til opretholdelse af orden og sikkerhed i institutionen kræver det, jf. disciplinærcirkulærets § 5. Anvendelse af andre foranstaltninger sker efter de herom gældende regler, men de ovenfor nævnte krav til sagens behandling (sagsoplysning, partshøring m.v.) gælder fortsat. Det skal fremgå af protokollen, hvis der er truffet bestemmelse om andre reaktioner end disciplinærstraf.

..."

Enrumsanbringelse er i det foreliggende tilfælde anvendt som reaktion på et disciplinært forhold hvorfor vejledningens krav til sagsbehandlingen finder anvendelse. Dette betyder at også reglerne i cirkulære af 10. marts 1976 om anvendelse og fuldbyrdelse af disciplinærstraf over for indsatte og om disciplinærsagers gennemførelse finder anvendelse.

8.3.3.

Disciplinærsager skal behandles så hurtigt som muligt, jf. cirkulærets § 7, stk. 2.

Det er i sagen med dato og klokkeslæt angivet hvornår forhør er afholdt.

Det oplyste herom giver mig ikke anledning til bemærkninger.

8.3.4.

§ 9 i disciplinærcirkulæret har følgende indhold:

"I disciplinærsager i øvrigt gøres den indsatte bekendt med, hvad der er indberettet, og orienteres i hovedtræk om, hvad der måtte være fremkommet under eventuelle afhøringer i sagen.

Stk. 2. Afgørelsen træffes under den indsattes tilstedeværelse, efter at han har haft lejlighed til at udtale sig.

Stk. 3. Alle afhøringer skal overværes af en af institutionens funktionærer.

Stk. 4. Om disciplinærsagens gennemførelse gøres notat i en særlig protokol. Notatet skal indeholde en gengivelse af det indberettede og de afgivne forklaringer, der skal protokolleres, medens vedkommende er til stede. Protokollatet søges affattet således, at det kan godkendes af den pågældende. Notatet skal endvidere indeholde oplysninger om, hvilke bestemmelser der anses overtrådt, på hvilket grundlag dette anses for bevist og oplysning om afgørelsen."

8.3.5.

Det fremgår af sagen at indsatte er blevet gjort bekendt med det indberettede, jf. cirkulærets § 9, stk. 1.

Det fremgår endvidere at den indsatte er blevet vejledt om retten til at udtale sig, og at den indsatte også har benyttet sig af denne ret.

Der er således sket fornøden partshøring efter cirkulærets § 9, stk. 1 og 2, og forvaltningslovens § 19.

8.3.6.

Der har været en fængselsfunktionær til stede som vidne under forhøret, jf. cirkulærets § 9, stk. 3.

Det skal af forhørsprotokollen - med angivelse af titel og navn - fremgå hvem der har fungeret som vidne, jf. vejledningens pkt. 10.

Vidnets navn og titel er angivet i forhørsprotokollen.

Den funktionær der har foretaget indberetningen, eller andre der har været involveret i sagen, må ifølge vejledningens pkt. 8 ikke fungere som vidne i sagen. Er der ikke andre personalemedlemmer til stede, bør forhøret

udsættes medmindre den indsatte ønsker forhøret gennemført eller særlige omstændigheder taler imod en udsættelse.

Der er ikke sammenfald mellem den fængselsfunktionær der har foretaget indberetning, og forhørsvidnet.

Ifølge vejledningens pkt. 10 skal indholdet af protokollen søges affattet således at det kan godkendes af vidnet, og vidnets godkendelse bør fremgå af rapporten, eventuelt ved underskrift.

Vidnet har ikke underskrevet protokollen - og det fremgår heller ikke på anden måde at vidnet har godkendt indholdet af protokollen.

Det finder jeg beklageligt.

8.3.7.

Der er gjort notat om disciplinærsagens gennemførelse, jf. cirkulærets § 9, stk. 4.

8.3.7.1.

Nærmere regler om den protokol der skal anvendes efter denne bestemmelse findes i vejledningens pkt. 10. Heraf fremgår at kravet om "særlig protokol" kan opfyldes ved at anvende et ringbind, under forudsætning af at der sker fortløbende side-nummerering. Hvis en side ikke er helt udfyldt, bør det ifølge vejledningen markeres med en lodret streg fra sidste sætning og siden ud.

Jeg går ud fra at fængslet opbevarer udskrifterne i et ringbind.

Fængslet har oplyst at forhørsprotokollen er fortløbende pagineret og har til illustration heraf – går jeg ud fra – fremsendt kopier fra forhørsprotokollen af en række notater vedrørende disciplinærsager.

Det fremgår heraf at der ikke er foretaget en fortløbende paginering, men at sagerne er nummererede. (Nummereringen af de fremsendte sager ses dog ikke at være fortløbende.) De enkelte notater om disciplinærsagernes gennemførelse er foretaget på særskilte ark.

Jeg har tidligere i forbindelse med min inspektion af Arresthuset i Herning konstateret at der i arresthusets forhørsprotokol var anvendt særskilte papirer for hver enkelt forhør uden fortløbende sidenummerering. Fra 1997 var forhørene nummererede. Jeg bad direktoratet om en udtalelse om hvorvidt denne fremgangsmåde var i overensstemmelse med vejledningens pkt. 10.

Direktoratet har i udtalelse af 17. september 1999 hertil anført følgende:

” ...

Det er direktoratets opfattelse, at kravet om fortløbende paginering ikke kan opfyldes ved nummerering af det enkelte forhørsudskrift. Baggrunden for kravet om fortløbende paginering er, at det bør sikres, at det kan konstateres, at der ikke er bortkommet/fjernet sider fra den anvendte protokol, og dette sikres ikke ved den foretagne nummerering, som ikke angiver, hvor mange sider den enkelte forhørsudskrift består af.

Direktoratet har over for arresthuset tilkendegivet, at den foretagne nummerering for fremtiden bør suppleres med fortløbende paginering af de enkelte sider.

...”

Jeg er enig med direktoratet i at det ikke er tilstrækkeligt at nummerere forsiderne af hver enkelt rapport. Der må således ske fortløbende paginering af de enkelte sider.

Idet jeg går ud fra at fængslet fremover vil være opmærksom på disse krav, foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette forhold.

Forhørsprotokollatet slutter midt på den første side. Resten af siden er ikke markeret med en lodret streg.

Idet jeg går ud fra at fængslet fremover vil være opmærksom på dette krav, foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette forhold.

Det skal endvidere fremgå af protokollen om den indsatte har godkendt gengivelsen af sin forklaring.

Det fremgår i det foreliggende tilfælde af forhørsprotokollen at indsatte har godkendt sine udtalelser.

Derudover skal det, med angivelse af navn og titel, fremgå hvem der har indberettet sagen.

Også dette krav er opfyldt i den foreliggende sag.

Protokollen skal ifølge vejledningen underskrives af forhørslederen. Dette er sket.

8.3.7.2.

Ifølge vejledningens pkt. 9 skal notatet indeholde "en begrundelse, der opfylder kravene i forvaltningslovens § 24", det vil sige de krav der gælder for indholdet af begrundelser for skriftlige afgørelser.

Notatet (begrundelsen) skal for det første indeholde oplysninger om de faktiske omstændigheder der er tillagt betydning, herunder en gengivelse af det indberettede og de afgivne forklaringer jf. pkt. 9, 1. pind.

I den foreliggende sag er der angivet oplysninger om de faktiske omstændigheder der er tillagt betydning, herunder gengivelse af det indberettede og de afgivne forklaringer.

For det andet skal det fremgå af notatet hvad der anses for bevist og ikke bevist, og hvad der i bevisbedømmelsen er lagt vægt på, jf. vejledningens pkt. 9, 2. og 3. pind.

Forhørslederen fandt det ifølge protokollen bevist at den indsatte ikke havde vilje til at påtage sig anvist arbejde og lagde herved vægt på "det i sagen foreliggende".

Denne henvisning til sagens oplysninger er efter min opfattelse ikke fyldestgørende som angivelse af hvad der i bevisbedømmelsen er lagt vægt på: Den indsatte forklarede under forhøret at sygeplejersken nægtede at sygemelde ham (og andre) selv om de er syge. Denne forklaring fra den indsatte har forhørslederen tilsidesat med sin afgørelse om enrumsanbringelse. Det ville således have været korrekt i denne forbindelse alene at henvise til indberetningsrapportens indhold.

For det tredje skal notatet indeholde oplysninger om hvilke bestemmelser der anses for overtrådt - med angivelse af loven, bekendtgørelsen eller cirkulæret, samt ved præcis angivelse af §, stk., litra eller nr. etc., jf. vejledningens pkt. 9, 4. pind.

Det fremgår ikke af forhørsprotokollen hvilke bestemmelser forhørslederen har anset for overtrådt. Det finder jeg beklageligt.

Notatet skal endelig for det fjerde indeholde en præcis angivelse af hjemlen for den reaktion (disciplinærstraf eller andet) som disciplinærsagen resulterer i (lov, bekendtgørelse, cirkulære, §, litra eller nr. etc.), jf. vejledningens pkt. 9, pind 5.

Hjemlen til at beslutte at en indsat skal have midlertidigt ophold i enrum fremgår af fuldbyrdelsesbekendtgørelsens § 4, stk. 2, hvoraf det samtidig fremgår at Direktoratet for Kriminalforsorgen fastsætter nærmere regler om adgangen til anbringelse i enrum.

Der er i forhørsprotokollen alene henvist til § 2, stk. 2, punkt 7, i cirkulæret om adgangen til at anbringe indsatte i enrum.

Sagen opfylder efter min opfattelse hermed ikke kravet om angivelse af en præcis hjemmel for reaktionen; der burde yderligere have været henvist til den nævnte bestemmelse i fuldbyrdelsesbekendtgørelsen.

Jeg kan til orientering oplyse at jeg i forbindelse med min inspektion af Arresthuset i Herning bad Direktoratet for Kriminalforsorgen om en udtalelse om hvorvidt kravet i vejled-

ningens pkt. 9, om at notatet skal opfylde kravene i forvaltningslovens § 24, også omfatter angivelserne af reglerne i cirkulæret.

Direktoratet har svaret at det er direktoratets opfattelse at kravet i vejledningen om at notatet skal opfylde kravet i forvaltningslovens § 24 også omfatter gengivelse af reglerne i cirkulæret.

8.3.8.

Af vejledningens pkt. 4 fremgår det at der ved et forhørs begyndelse skal vejledes om fem nærmere opregnede rettigheder. Det drejer sig om retten til at lade sig bistå af andre, retten til aktindsigt i sagsakterne, retten til at udtale sig inden der træffes afgørelse, retten til ikke at godkende forhørslederens referat af sin forklaring og retten til at få udleveret kopi af notatet om disciplinærsagen. Det skal efter vejledningens pkt. 9, pind 7, fremgå af notatet i forhørsprotokollen hvad den indsatte er vejledt om.

Det fremgår af sagen at den indsatte er blevet vejledt om sine rettigheder.

8.3.9.

Efter fuldbyrdelsesbekendtgørelsens § 28, stk. 2, og vejledningens pkt. 13, skal den indsatte vejledes om klageadgangen til Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Den indsatte er ifølge forhørsprotokollen gjort bekendt med adgangen til at klage over afgørelsen til direktoratet.

8.3.10.

Ud over reglerne i disciplinærstrafcirkulæret med tilhørende vejledning gælder som nævnt for enrumsanbringelse også cirkulære af 14. september 1978 om adgangen til at anbringe indsatte i enrum.

Betingelserne for tvangsmæssig enrumsanbringelse er som nævnt angivet i cirkulærernes § 2, stk. 2.

Enrumsanbringelse efter denne bestemmelse forudsætter at den indsatte i fornødent omfang er blevet gjort bekendt med de foreliggende indberetninger og eventuelle afhøringer samt har haft lejlighed til at udtale sig, jf. cirkulærets § 3, stk. 3. Herudover skal den indsatte altid gøres bekendt med begrundelsen for anbringelsen, jf. § 3, stk. 4. Afhøringen skal overværes af en af institutionens funktionærer, jf. § 3, stk. 5, og der skal gøres notat om bestemmelsen, jf. § 3, stk. 6. Af dette notat skal en gengivelse af det indberettede samt eventuelle forklaringer fremgå. Den afhørte skal have lejlighed til at godkende gengivelsen af sin forklaring, og det skal fremgå af notatet om godkendelse er sket. Endvidere skal der af notatet fremgå en udførlig begrundelse for anbringelsen.

Enrumsanbringelsen er som anført sket efter afholdelse af forhør som reaktion på et disciplinært forhold. De sagsbehandlingsmæssige regler i enrumscirkulæret er indholdsmæssigt identiske med reglerne i disciplinærstrafcirkulæret som er gennemgået ovenfor.

8.3.11.

Enrumsanbringelse er en fremadrettet foranstaltning der ophører efter de regler der er angivet i enrumscirkulærets § 4, stk. 2 - 6. Enrumsanbringelse kan således ikke (ligesom en strafcelleanbringelse) ske for en bestemt tid.

Det fremgår af cirkulærets § 4, stk. 3, at enrumsanbringelse efter § 2, stk. 2, nr. 7, bringes til ophør når den indsatte på ny påtager sig beskæftigelse efter institutionens bestemmelse. Han skal jævnligt opfordres hertil.

Der skal gøres notat om anbringelsens ophør, jf. § 4, stk. 6. Overvejelser om ophør skal tages op en gang ugentligt, og der skal også gøres notat om disse overvejelser, uanset hvilket resultat overvejelserne fører til.

Ifølge forhørsprotokollen blev det bestemt at indsatte den 19. april 1999 (tre dage efter enrumsanbringelsens iværksættelse) skulle spørges om han ville på arbejde.

Der ses ikke at være gjort notat om anbringelsens ophør eller om eventuelle overvejelser om ophør af enrumsanbringelsen.

Det finder jeg beklageligt. Jeg beder om at få oplyst hvornår enrumsanbringelsen ophørte. Hvis enrumsanbringelsen strakte sig ud over en uge beder jeg desuden om at modtage eventuelle notater om overvejelser om ophør af anbringelsen.

8.3.12.

Kompetencen til at træffe beslutning om enrumsanbringelse ligger hos institutionens leder eller den han bemyndiger hertil, jf. cirkulærets § 3, stk. 1.

I den sag jeg har gennemgået, har en overvagtimester truffet beslutning om enrumsanbringelsen. Jeg går ud fra at overvagtimestrene er bemyndiget til at træffe afgørelse om enrumsanbringelse, og jeg har derfor ikke bemærkninger til at en overvagtimester har truffet afgørelse i sagen.

Jeg beder fængslet oplyse om der internt er fastsat retningslinier for overvagtimestrenes udøvelse af denne myndighed. I bekræftende fald beder jeg om oplysning om disse retningslinier. Samtidig beder jeg om at få oplyst hvilket tilsyn inspektionen fører med enrumsanbringelsesområdet.

9. Opfølgning

Jeg beder om at fængslet sender de udtalelser som jeg har bedt om, gennem Direktoratet for Kriminalforsorgen som jeg ligeledes beder om en udtalelse.

10. Underretning

Denne rapport sendes til Statsfængslet Møgelkær og Direktoratet for Kriminalforsorgen. Den endelige rapport vil tillige blive sendt til Folketingets Retsudvalg og de indsatte i fængslet.

Inspektionschef
Lennart Frandsen